

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ СТРУКТУРНОЇ ПЕРЕБУДОВИ ЕКОНОМІКИ

В процесі здійснення модернізації суспільства, економічна модернізація відіграє ключову роль, оскільки передбачає інтенсифікацію процесу розширеного відтворення, чого можна досягнути на основі зростання продуктивності, спеціалізації та диференціації праці, підвищення конкурентоспроможності продукції, енергозбереження, перетворення науки на виробничу силу, ефективного управління сферою виробництва, досягнення збалансованості попиту-пропозиції.

Історичними складовими економічної модернізації є:

- заміна сили людини або тварини неживими джерелами енергії – парою, електрикою або атомною енергією, які використовуються у виробництві, транспорті комунікації, життєвому середовищі людини;
- активізація економічної діяльності та відокремлення її від інших видів людської діяльності;
- постійна та поступова заміна знарядь праці більш сучасними машинами і складними технологіями;
- зростання у кількісному і якісному вимірі вторинного (промисловість і торгівля) і третинного (обслуговування) секторів економіки при одночасному скороченні первинного (видобуток);
- посилення спеціалізації економічних ролей та кластерів економічної діяльності – виробництва, споживання і розподілу;
- забезпечення процесу розширеного відтворення з дотриманням необхідних макроекономічних пропорцій;
- зростаюча індустріалізація сфери виробництва.

Слід підкреслити, що економічна модернізація стала чинником створення економічних форм та інститутів, які діють в сфері управління, грошового обігу, фондового та фінансового ринків, національних і транснаціональних ринків. Економічна модернізація також передбачає постійне вдосконалення методів управління економікою та виробничих технологій.

Вибираючи модель модернізації, необхідно враховувати, що згідно світового досвіду вона може здійснюватися у формі:

- ендогенної, коли модернізація здійснюється на власній основі, як відбувалося в Європі та США;
- ендогенно-екзогенної, коли вона здійснюється, як на власній основі, так і за допомогою запозичень ідей, технологій (Туреччина, Греція, Росія);
- екзогенної, що здійснюється на основі запозичень за відсутності

власної стратегії модернізації. Екзогенна модернізація характерна для більшості колишніх колоній, у той час як ендогенно-екзогенна відбувається переважно у поясі країн, що оточують західні держави [2, с. 115].

Під час визначення моделі модернізації необхідно також врахувати те, що модернізація як масштабний процес, має такі характеристики:

- комплексність – модернізація охоплює всі сфери життя суспільства і всі верстви населення;

- системність – зміни в одній сфері зумовлюють зміни в інших сферах, навіть якщо вони на перший погляд тісно не пов'язані між собою;

- глобальність – розпочавшись в індустріальних західних країнах, модернізація поширилася на весь світ;

- поетапність – існують певні послідовні етапи (виникнення реформаторської еліти, ініціювання перетворень, визначення програми реформ, розповсюдження і закріплення позитивних результатів);

- диференційований характер – модернізація в різних країнах має свої індивідуальні особливості, виходячи із традицій, національної культури, етики, стану розвитку економіки та місця кожної країни в світовому поділі праці [16, с. 225].

Таким чином, модернізація охоплює всі сфери життя та позначається на культурі, економіці, політиці, соціальній сфері. При цьому змінюється ціннісна орієнтація соціальних груп; посилюються значимість знань, наукових досліджень, володіння якомога ширшою інформацією.

Головною ознакою модернізації є те, що в економіці стає пріоритетним технологічний розвиток, заснований на використанні наукових знань. Поглиблюється суспільний і технічний поділ праці, отримує розвиток вторинний (індустрія, торгівля) та третинний (послуги) сектори економіки, розширюються ринки товарів, капіталів, робочої сили. В політиці спостерігається підвищення активності громадян. Формуються і поступово розвиваються сучасні громадські інститути.

Провідну роль в процесах модернізації відіграє економічна модернізація, зміст якої в сучасних реаліях, на нашу думку, доцільно трактувати в контексті:

структурно-виробничий аспект:

- структурної перебудови економіки з метою досягнення оптимальної її структури за рахунок збільшення частки індустріальних галузей, які виробляють продукцію з високою часткою доданої вартості;

- нагромадження виробничого капіталу та кардинального оновлення основного капіталу шляхом заміни фізично та морально застарілих основних засобів;

- системних технологічних змін на основі розробки та впровадження нових технологій; підвищення частки інноваційної продукції в обсягах виробництва;

– комплексного розширення внутрішнього ринку на основі масштабного імпортозаміщення та збільшення обсягів власного виробництва;

соціальний аспект:

– розбудови «економіки знань»; поєднання науки з виробництвом;
– посилення ролі людського капіталу, підвищення соціальних стандартів;

інституційно-організаційний аспект:

– створення інституцій, які в змозі в стратегічному, тактичному та фінансовому плані забезпечити реалізацію національних проектів модернізації;

фінансово-економічний аспект:

– формування фінансового потенціалу модернізації на основі масштабної консолідації внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів різних власників.

Таке трактування економічної модернізації, яке поєднує структурно-виробничі, інституційно-організаційні, соціальні та фінансово-економічні аспекти її здійснення, дає можливість уточнити теоретичні підходи до визначення її суті.

У дисертаційній роботі економічна модернізація розглядається як комплексна система, що включає реалізацію державою національних проектів модернізації для структурної перебудови економіки, технологічних змін, впровадження інновацій, покращення соціальних стандартів і використовує для цього механізм фінансового забезпечення, що ґрунтується на принципах консолідації фінансових ресурсів із внутрішніх і зовнішніх джерел різних власників та секторів економіки.

Таким чином, для підвищення ефективності економічної системи України необхідно здійснити комплексну модернізацію, що передбачає зміну структури економіки, реорганізацію та реструктуризацію банківської системи, нагромадження основного капіталу, розширення внутрішнього ринку, підвищення соціальних стандартів, формування ефективної системи інституційного забезпечення сталого розвитку національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Гавров С. Н. Модернізація / С. Н. Гавров // Соціокультурна антропологія: історія, теорія, методологія. Енциклопедичний словник. – М. : Академічний проект, Константа, 2012. – С. 821–830.
2. Геєць В. М. Модернізація в системі «суспільство-держава-економіка» / В. М. Геєць // Журнал європейської економіки. – 2014. – № 2. – С. 111–124.
3. Бужимська К. О. Теорія модернізації: виникнення, розвиток, сучасний стан / К. О. Бужимська // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – Житомир, 2008. – № 2 (44). – С. 216–227.